

obrade muzejske građe". Tihomir Milovac iz Muzeja suvremene umjetnosti u Zagrebu predstavio je virtualni muzej kao muzej budućnosti.

Muzealci su bili vrlo aktivni i na razradbi teme "Stvaranje informacija" sudjelovanjem u radu četiriju radionica:

- formalna katalogizacija (D. Osrečki Jakelić, "Dosezi obrade muzejske građe na primjeru Elektroničkog kataloga stalnog postava Muzeja za umjetnost i obrt"; Mikica Maštrović, "Primjena bibliotečnih standarda na obradu građe iz fonda Grafičke zbirke Nacionalne i sveučilišne knjižnice"),
- sadržajna obrada (Žarka Vujić, "Možemo li govoriti o sadržajnoj obradi muzejske građe?"; Snježana Radovanlija Mileusnić, "Predmetno označavanje u knjižnici Muzejskog dokumentacijskog centra"),
- normativna kontrola (definiranje pojma i predmeta normativne kontrole),
- formati za strojno čitljivo katalogiziranje i razmjenu podataka (standardi, format UNIMARC i struktura dokumenata, budućnosti formata).

Tijekom seminara, Markita Franulić i Edin Zvizdić predstavili su projekt MDC-a "Umjetnine Hrvatske na Internetu" koji se izrađuje od 1996. godine s idejom sustavnog i potpunog predstavljanja muzeja kao dijelova hrvatske kulturne baštine. Sva navedena izlaganja, kao i ona stručnjaka iz arhivistike i knjižničarstva, zajedno sa zaključcima i rezultatima rada na radionicama te "Malim pojmovnikom arhivistike, bibliotekarstva i muzeologije", koji je izradila kolegica Irena Kolbas iz Etnografskog muzeja u Zagrebu, objedinjeni su u zborniku u izdanju Hrvatskog bibliotekarskog društva (Zagreb, 1998.). Kako bi se nastavila suradnja i razmjena znanja i iskustava te razmatranje zajedničkih tema i problema, dogovoreno je održavanje seminara i u 1998. godini. Organizaciju drugog seminara arhivista, knjižničara i muzelaca preuzelo je Hrvatsko arhivističko društvo i predložilo odvijanje seminara u tri tematska područja:

- organizacija djelatnosti arhiva, knjižnica i muzeja,
 - organizacija i upravljanje podacima,
 - korištenje i prezentacija građe u elektroničkom okruženju.
- Seminar će se ove godine održati u Poreču u studenome i na njemu se očekuje aktivna i, nadamo se, uspješna suradnja ovih triju struka povezanih zajedničkim osnovnim ciljem, a to je skrb o kulturnoj baštini.

MUZEJSKI KNJIŽNIČAR: SVAČIJI PARTNER*

Berit Elgaard

Nacionalni muzej

Kopenhagen, Danska

Danski je nacionalni muzej, najveći danski kulturno-povijesni muzej, otvorio vrata posjetiteljima 5. lipnja 1992. godine, nakon trogodišnje obnove i preuređenja. Muzej je dobio potpuno drukčiji vanjski izgled, a većina je muzejskih postava preuređena ili je njihovo preuređenje u tijeku. Dodani su novi objekti, poput dvorane od 1000 metara četvornih za posebne izložbe, auditorij za predavanja, filmske projekcije i kazališne predstave, kao i pet novih učionica. Smješteni neposredno pokraj velikog, staklom nadsvođenoga predvorja – izgrađenog na mjestu prijašnjega dvorišta – jesu medijska galerija, muzejski dućan, restoran i kavana te, na poslijetku, moje radno mjesto: glavna knjižnica. Većina muzeja ima barem neku vrstu knjižnice, a one se kreću u rasponu od nekolicine polica s priručnicima do velikih, dobro opremljenih posebnih zbirki o kojima se skrbe stručni knjižničari. Glavna je zadaća takvih knjižnica da pomažu matičnoj ustanovi u ispunjenju njezinih ciljeva, a koji u slučaju Nacionalnog muzeja uključuju nabavu, stručnu obradu, zaštitu, istraživanje i pedagoška djelatnost. Knjižnice u nekim slučajevima samo služe stručnom osoblju, dok u drugim slučajevima služe osoblju dok istodobno služe i posjetiteljima. Međutim, u nekoliko su slučajeva utemeljene knjižnice koje su posebno namijenjene posjetiteljima. Knjižnički sustav u Nacionalnome muzeju sastoji se od glavne knjižnice, koja je zajednička tehničko-administrativna jedinica zajedno s 14 odjelnih knjižnica i novo uspostavljenom knjižnicom i čitaonicom za posjetitelje. Knjižnica raspolaže s više od 300.000 svezaka i nekih 1600 časopisa. Osoblje sačinjava 7 stručnih knjižničara, 5 knjižničkih pomoćnika i jedan stručni knjižar te određen broj honorarnih suradnika različitih profila. Odjelni knjižničari služe odjelnim istraživačima, osoblju i drugim korisnicima s posebnim potrebama, primjerice studentima iz raznih područja. Glavna je knjižnica odgovorna za nabavu, katalogizaciju i posudbu kao i za administraciju i upravljanje ljudskim izvorima u ime većine odjelnih knjižnica.

Knjižnica za posjetitelje

Da bi se prilagodilo toj strukturi i uzelo u obzir da se muzejske knjižnice nalaze na raznim mjestima, u sklopu preuređenja

muzeja planirana knjižnica i čitaonica za posjetitelje. U njoj se, dakako, drži popularnija građa nego li u odjelnim knjižnicama. Koliko znam, ono malo takvih knjižnica u svijetu nalazi se najčešće u prirodoslovnim muzejima. No u području kulturne povijesti muzejske knjižnice gotovo i ne postoje, barem ne u Europi. Drugim riječima, nismo se mogli služiti tuđim iskustvima u vezi sa skupinama mogućih korisnika te istraživačkim i znanstvenim standardima. Kako bismo odredili naše buduće korisnike temeljili smo naše zamisli na više istraživanja provedenih sredinom osamdesetih godina koja su se usredotočila na korisnike "novog Nacionalnog muzeja".

Glavni ciljevi koji su nas vodili pri osnivanju knjižnice i čitaonice za posjetitelje jesu pomoć korisnicima pri služenju priručne građe i "on-line" pretraživanja, kao i pružanje odgovora na telefonske upite o općim muzejskim temama. Da bismo to postigli usporedo s prikupljanjem građe koja zadovoljava potrebe posjetitelja, djelujemo u sprezi s kustosima u muzeju čija stručna područja uključuju povijest, arheologiju, etnologiju, etnografiju, numizmatiku i tehnologiju zaštite. Kustosi su preporučili glavnu jezgru literature koju sad posjedujemo ili je još prikupljamo. Osim toga, nabavili smo razne interdisciplinarnе priručnike, direktorije i tome slično, kao i zbirku stručnih časopisa.

Još je jedan važan cilj knjižnice i čitaonice za posjetitelje držanje literature potrebne za razne tečajeve koje organizira muzej, kako za školarce tako i za odrasle. Danski nacionalni muzej organizira raznovrsne tečajeve u vezi sa zbirkama. Teme uključuju vikinško doba, sjevernoameričke i južnoameričke Indijance, grenlandske kitolovce te mongolski svakodnevni život i religiju. Dosad smo prikupili literaturu koja pokriva te teme. No dugoročno će se zbirka proširiti tako da će se njome moći služiti učenici i studenti koji obrađuju muzejske teme. Zato smo se obratili knjižničarima u osnovnim i srednjim školama kako bismo se poslužili njihovim iskustvom u vezi sa studentskim potrebama i sposobnostima učenja.

Muzejska zbirka etničke glazbe smještena je u knjižnici i čitaonici za posjetitelje. Ondje je moguće i preslušati snimke koje se mogu kupiti u muzejskom dućanu. Osim toga, planiramo osnovati zbirku video i tonskih zapisa raznih televizijskih i radijskih emisija o muzeju i muzejskim temama. U knjižnici se nalazi i cjelokupna zbirka muzejskih izdanja, a ubuduće će ondje naći sve publikacije muzejskog osoblja.

Knjižnica muzejske znanosti – jedina danska knjižnica posvećena literaturi o toj temi – smještena je u knjižnici i čitaonici za posjetitelje. Zbirka pripada Danskom muzejskom učilištu (Museumshøjskolen), ali je, zbog nedostatka prikladnoga prostora, smještena u Nacionalnome muzeju.

Još nismo uložili pravi trud u promicanje knjižnice i čitaonice za posjetitelje, ponajviše zato što građu još treba upotpuniti. Osim toga, još treba vidjeti koji dijelovi zbirke potiču najviše upita, pa,

prema tome, i koja područja treba najviše proširiti. Ipak, pripremamo razne marketinške inicijative koje ćemo primijeniti. Naš pretpostavljen korisnički profil pokazao se prilično točnim, a to zaključujemo prema prvih šest mjeseci nakon otvaranja muzeja posjetiteljima. Sad nam je razmjerno jasno gdje leže područja zanimanja naših posjetitelja. "Obične" muzejske posjetitelje u najvećoj mjeri zanimaju teme poput Vikinga, Grenlanda i Eskima, novčića, narodnih nošnji, crkvi i datiranje antikviteta. Ukoliko ne možemo dati zadovoljavajući odgovor na upit, ili ako je za to potreban stručnjak, korisnika upućujemo u odgovarajuću odjelnu knjižnicu ili kustosu. Međutim, ovdje vidimo da knjižnica i čitaonica za posjetitelje služi kao branik ispred odjelnih knjižnica, tako da on oslobađa odjelne knjižnice i kustose od rješavanja rutinskih upita. Naziru se i određeni obrasci u vezi s našom ulogom knjižnice koja služi procesu naobrazbe. Mnogi studenti – a posebice učenici srednjih škola – dolaze k nama tražeći pomoć u vezi s literaturom za radove. Slično tome, knjižnicom se služe i skupine učenika koje pripremaju predstavljanje posebnih tema. Na posljetku, susrećemo se i s određenim brojem nastavnika koji žele bolje upoznati određenu temu.

Danski knjižnički sustav financira vlada, a svaka knjižnica dobiva zasebne dotacije. Nasuprot tome, muzeji primaju dotaciju iz koje se izdvajaju izdaci za knjižnicu. Prema tome, svaki muzej mora odlučiti koliko će izdvojiti za knjižnički proračun.

Osnivanje je nove knjižnice skupo, kako zbog uloženog novca tako i zbog uloženog rada. Danski je nacionalni muzej zato izdvojio izvore za početne stupnjeve i za djelovanje knjižnice i čitaonice za posjetitelje. Odobreno nam je jedno radno mjesto na neodređeno vrijeme i proračun za nabavu knjiga u iznosu od 400.000 danskih kruna (oko 65.250 dolara). (Godišnji proračun za kupnju knjiga za cijelu knjižnicu Nacionalnog muzeja iznosi otprilike 80.000 dolara, a onaj za knjižnicu i čitaonicu oko 17.000 dolara.) To se možda čini malo, ali kad tomu pridodamo donacije i viškove primjeraka koje dobivamo iz drugih odjelnih knjižnica, uspjeli smo opremiti knjižnicu zbirkom od 3000 enciklopedija i priručnika, a konačni nam je cilj nekih 6000 naslova. Knjižnica i čitaonica za posjetitelje je priručna knjižnica, pa se knjige ne posuđuju izvan knjižnice.

Poseban izazov

Postoji li razlika između rada u "običnoj" znanstvenoj knjižnici i rada u muzejskoj knjižnici? U određenom smislu – posebice u tehničkim knjižničkim područjima – gotovo i nema razlike. Ali za razliku od rada u većini knjižnica pridruženih istraživačkim ustanovama, radni postupci knjižničara i kustosa u mnogo čemu se podudaraju. Jedan je primjer toga područje dokumentacije, gdje znatno iskustvo knjižničara u informacijskoj analizi, opisu

predmeta i postojanju pristupnih točaka pomaže u uspostavi standarda za katalogizaciju, strukturiranje rječnika i dopušta im izradbu glavnih popisa predmeta, imena i mjesta. Budući da će se muzejska dokumentacija sve više kompjuterizirati, kustosi i knjižničari morat će sve više surađivati, to više što će povezivanje predmetnih i bibliografskih baza podataka uskoro postati uobičajen postupak.

Još je jedno jasno područje suradnje ono u muzejskoj pedagoškoj djelatnosti. Muzejski knjižničari često prigovaraju da u to nisu uključeni iako komunikacijske i pedagoške djelatnosti, općenito uzevši, tvore jedno od temeljnih stupova knjižničke znanosti. Iz iskustva znam da ovisi o samim knjižničarima da muzeju dokažu svoje mogućnosti u tom području. Za to što je knjižnica i čitaonica za posjetitelje sad zauzela istaknuto mjesto u tim djelatnostima djelomice je zaslužno što imamo određen broj "slobodoumnih" djelatnika koji rade s korisnicima, ali i to što knjižnica ustraje na djelovanju u pedagoškom području. Još je jedna osnovna razlika, ili je barem bila, u tome što općenito ne postoji suradnja među muzejskim knjižnicama. Danska istraživačka knjižnička mreža tradicionalno je poznata kao razvijeno i učinkovito tijelo. No ta mreža gotovo i nije postojala u slučaju knjižnica kulturno-povijesnih muzeja. Zahvaljujući sve većem stupnju kompjuterizacije, sad postoji veći stupanj suradnje među muzejskim knjižnicama, kako u samoj Danskoj, tako i na međunarodnom planu. Ovdje u Danskoj prva je konferencija o muzejskim knjižnicama održana u Kopenhagenu 1991. godine u sklopu godišnjeg skupa Međunarodnog dokumentacijskog odbora (CIDOC). Slično tome, skandinavski konferencija održana je u Kopenhagenu tijekom 1993. godine. Na međunarodnoj se razini konferencije o muzejskim knjižnicama sad održavaju u sklopu CIDOC-ovih godišnjih skupština.

Kao i u svim poslovima, treba ispuniti određene stručne kvalifikacije. Kad sam počela raditi u Nacionalnome muzeju prije četiri godine, moj je glavni zadatak bio osuvremenjivanje i kompjuterizacija radnih postupaka i organizacijske strukture, a to je uključivalo izradbu "on-line" kataloga i organizaciju knjižnice i čitaonice za posjetitelje. Imala sam iskustvo u području istraživanja knjižničkih sustava, a radila sam na modernizacijskim procesima i pokretanju knjižnica u najraznovrsnijim područjima, od tehnologije, ekonomije i psihologije. Ali, osim kratkog razdoblja provedenog u jednoj velikoj sveučilišnoj knjižnici, humanističke su mi znanosti ipak bile razmjerno nepoznato područje. A o muzejima nisam znala gotovo ništa osim da ih volim posjećivati. No ovdje mi se pružila prigoda spojiti svoju stručnu knjižničarsku naobrazbu s diplomom iz povijesti, tako da mi je ovo zapravo bilo radno mjesto o kakvu sam samo mogla sanjati. Muzejski knjižničari ne moraju imati diplome iz povijesti, etnografije ili srodnih

predmeta, ali velika je prednost – posebice u slučaju knjižničara u čitaonicama – kad osoba pokazuje natprosječno zanimanje za razna područja obrađena u muzeju. Jednako tako, knjižničar bi se morao upoznati s muzejskim zbirkama i, općenito, biti dobro upućen u sve muzejske djelatnosti. Štoviše, rad u čitaonici zahtijeva toplinu i prijaznost. Riječju, rad "za pultom" je zahtjevan i stalno ste pred očima javnosti.

Rad je u modernom muzejskom okruženju poput onog u Danskom nacionalnome muzeju uzbudljiv i nadahnjuje, ali katkad je veoma grozničav. Ipak, potpuno se slažem s onime što je Esther Bierbaum napisala o muzejskim knjižnicama:

Poruka je za knjižničarstvo da su muzeji područje za ispunjavanje misije. Praktičaru se otvaraju mogućnosti stručnog uključivanja i vitalnih projekata, posebice kad zbirku treba dovesti iz neformalnog stanja u stanje koje ulijeva poštovanje muzejskog osoblja. Knjižnički pedagozi suočeni su s pripremanjem stručnjaka koji razumiju muzejsku filozofiju, koji poznaju muzejske postupke i koji mogu raditi s muzejskim upraviteljima i osobljem u razvijanju objekata i zbirke koje podupiru namjenu muzeja i obogaćuju život ljudi u zajednici kojoj služi.¹

Prijevod s engleskog: Tomislav Pisk

* Museum librarian: everyone's partner, *Museum International*, vol. XLV. no. 4 (180) 1993., str. 48 – 51.

Bilješka:

1. Esther Bierbaum, "The Museum Library Revisited", *Special Libraries*, No. 75, travanj 1985., str. 113